

ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКИХ СВЯЗЕЙ И ПРИВЛЕЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ: РЕГИОНАЛЬНЫЙ АСПЕКТ

опоры в развитии экономики на частную инициативу будет обеспечен и в кризисных условиях. При этом роль государства будет постепенно снижаться по мере посткризисного восстановления [4].

В экономике многих стран происходит обострение противоречий между национальными государствами, проводящими собственную антикризисную политику и необходимостью интернационализации глобального регулирования процессов. Глобализация требует глобальных мер регулирования цикличности экономического развития.

Методы борьбы с мировым кризисом в большинстве стран мира кардинально отличаются. За рубежом значительная часть выделяемых правительством денежных средств направляется на предоставление госгарантий банкам, гражданам, компаниям (то есть государство страхует от невозврата задолженностей).

Стоимость борьбы с мировым кризисом для глобальной экономики составила 9,4 трлн. долларов США или 15% мирового ВВП. Разброс финансовых затрат по различным странам варьируется от 1% ВВП (Дания) до 22% ВВП (Ирландия) этих стран. Принимаемые правительственные программы финансовой стабилизации экономики имеют четыре основных направления размещения средств. Анализ их структуры по данным 23 стран мира показал, что средства в среднем распределяются следующим образом: 49% идет на обеспечение госгарантий по долгам банков, 15% – на рекапитализацию финансовых институтов, 10% – на скупку проблемных активов и 21% – на другие цели, в основном связанные со стимулированием экономического спроса (например, снижение налогового бремени, развитие инфраструктуры, расширение социальных программ) [7].

Вывод. В качестве причин глобального финансового кризиса является слабость финансовых моделей и глобализация. Современный глобальный кризис – это кризис всех современных институтов, систем управления, включая государство. Государство должно стать центром выработки национальной экономической стратегии, регулятором национальных рынков и архитектором регулирования систем международных рынков.

В общей сложности все кризисы обладают глобальным характером развития: в одних случаях, связывают национальные экономики, а в других – подрывают единство мирового хозяйства, создают систему неустойчивости, разбалансировки и основу для распространения кризисных процессов на все хозяйство. Важную роль в распространении кризисов играют транснациональные банки, страховые и инвестиционные корпорации. Они определяют условия и масштабы финансовой глобализации. Кризисы несут не только разрушения, но и модернизацию всей экономики в целом, государственного ее регулирования, восстанавливают разрушившийся баланс на рынке. Они участвуют в длительной надстройке хозяйственной жизни через циклы, последовательную смену экономического роста спадами и кризисами обеспечивая поступательное развитие общества.

В результате исследования фондовых рынков США, Японии, стран ЕС и стран постсоветского пространства выделены проблемы в их функционировании. Также существует необходимость гармонизации их структуры, унификации законодательства и координации усилий по повышению их конкурентоспособности.

Существует ряд предпосылок интеграции рынков ценных бумаг стран ЕС и СНГ. Среди основных: проводимая в странах финансовая либерализация; общие экономические интересы, связанные с развитием рынков, противостоянием экспансии участников из третьих стран, а также препятствием быстрому распространению экономических кризисов и сокращением негативных последствий от них; схожесть моделей рынков и финансовых секторов.

СПИСОК ИСТОЧНИКОВ:

1. Иванова К. В. Состояние Фондового Рынка Украины в период кризиса и его дальнейшее развитие / К. Иванова // Актуальные проблемы экономики. - 2011. - №4
2. Мозговий О. Фондовий ринок: Навчальний посібник/ Олег Мозговий,; М-во освіти України; КНЕУ. - К.: КНЕУ, 2010. - 314 с.
3. Суурен Лізелотт Валютні операції: основи теорії та практики. Пер. з нім. 2-е издание. - М.: Справа, 2002. -176 с.
4. Пальчевич Г.Т. Ринок цінних паперів: Навчальний посібник/ Г.Т. Пальчевич, В.В. Подплетний. - Кіровоград: Мавік, 2010. - 238 с.
5. Чернишук В. Р. Развитие рынка ценных бумаг: проблемы и перспективы /
6. В. Чернишук // Мировые Финансы. – 2009. - № 8
7. Наше общее будущее: Доклад Международной комиссии по окружающей среде и развитию: Пер. с англ./ Под ред. и с послесл. С.А. Евтева и Р.А. Перелета/ — М.: Прогресс, 2011.— 376 с.
8. World Investment Report 2012. Investing in a low-carbon economy
9. [Электронный ресурс] // United Nations Conference on Trade and Development: [сайт] - 2012. – Режим доступа: www.unctad.org/en/docs/wir2012_en.pdf.
10. Raiffeisen Research, CEE Banking Sector Report. , 2012. <http://blogberg.ru/>
11. http://forexons.ru/forex-official_site.html

РЕЗЮМЕ

Стаття присвячена розвитку світового фондового ринку в умовах глобальної циклічності.

Ключові слова: фондовий ринок, фондова біржа, грошовий ринок, ринок капіталу, коштовні папери.

РЕЗЮМЕ

Статья посвящена развитию мирового фондового рынка в условиях глобальной цикличности.

Ключевые слова: фондовый рынок, фондовая биржа, денежный рынок, рынок капитала, ценные бумаги.

SUMMARY

The article is dedicated to the world fund market development in the conditions of global recurrence and transformation.

Keywords: stock market, exchange stock, money market, capital market, securities.

КЛАСТЕРНА ПОЛІТИКА ЯК МЕХАНІЗМ ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ РЕГІОНУ: ДОСЛІДЖЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ДОСВІДУ

Орхова Т.В., д.е.н., професор, зав. кафедри «Прикладна економіка і бізнес-адміністрування», професор кафедри «Міжнародна економіка», Донецький національний університет

Орхов М.О., Донецький національний університет

Європейська Рада з конкурентоспроможності визначила у своїй грудневій доповіді 2006 р. кластери як один із дев'яти пріоритетних заходів щодо зміцнення європейських інновацій. Успіх кластерної політики країни залежить від узгодженості дій суб'єктів різних рівнів: державних і громадських установ, підприємств, освітніх і науково-дослідних установ тощо.

У цілому розвиток кластерів мереж характеризують потужність територіальної політики, у якій як на місцевому, так і

ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКИХ СВЯЗЕЙ И ПРИВЛЕЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ: РЕГИОНАЛЬНЫЙ АСПЕКТ

глобальному рівню мережі є важливим чинником для досягнення успіху. Чим більше зв'язків, відносин і мережних взаємодій у суспільстві, тим вище потенціал доданої вартості. Мережі є не самометою, а важливим чинником для доступу до інтегрованих знань, навичок і активів, що у свою чергу істотно впливає на виникнення транснаціональних кластерних мереж.

Розвиток промислово-інноваційних кластерів є важливою частиною економічного розвитку ЄС у цілому й однією зі складових зростання конкурентоспроможності даного інтеграційного об'єднання. Спочатку кластерний розвиток був частиною загальноекономічних кластерних політик європейських країн (у першу чергу політики стимулювання інновацій), а також об'єктом самостійної політики. У даний час Європейський Союз переходить від реалізації Лісабонської стратегії, прийнятої на період 2000-2010 рр., до економічної стратегії «Європа-2020», спрямованої на економічне зростання і створення нових робочих місць, тому зрозуміло, що процес кластеризації має стати одним із ключових інструментів досягнення більшої конкурентоспроможності ЄС у цілому. У рамках прийнятої в березні 2010 р. стратегії Європейської Комісії сформульовано сім провідних ініціатив. Одним із напрямів реалізації на рівні ЄС ініціативи «Промислова політика в еру глобалізації» названо «поліпшення бізнес-середовища, особливо для малих і середніх підприємств, включаючи скорочення транзакційних витрат розвитку бізнесу в Європі, просування кластерів та покращення доступу до джерел фінансування». Значну увагу у Стратегії приділено проблемі фінансування інновацій у посткризових умовах, що також є ключовою проблемою розвитку промислово-інноваційних кластерів.

Інфраструктура кластерної підтримки на рівні офіційних органів ЄС є достатньо зрілою, незважаючи на те що більшість ініціатив були запущені після 2005 р. Сучасними особливостями регулювання й підтримки кластерів у ЄС можна вважати те, що:

європейські кластерні політики досить часто становлять частину політик щодо розвитку інновацій та формування регіонів знань, таким чином, промислово-інноваційні кластери сприймаються як механізми поширення інформації, знань та навичок;

останніми роками спостерігається орієнтація на фінансування офіційними органами Євросоюзу проектів, що передбачають формування мережної спільноти самих організаторів і учасників кластерів (зокрема, Ініціатива щодо вдосконалення європейських кластерів, що включає клуб менеджерів європейських кластерів).

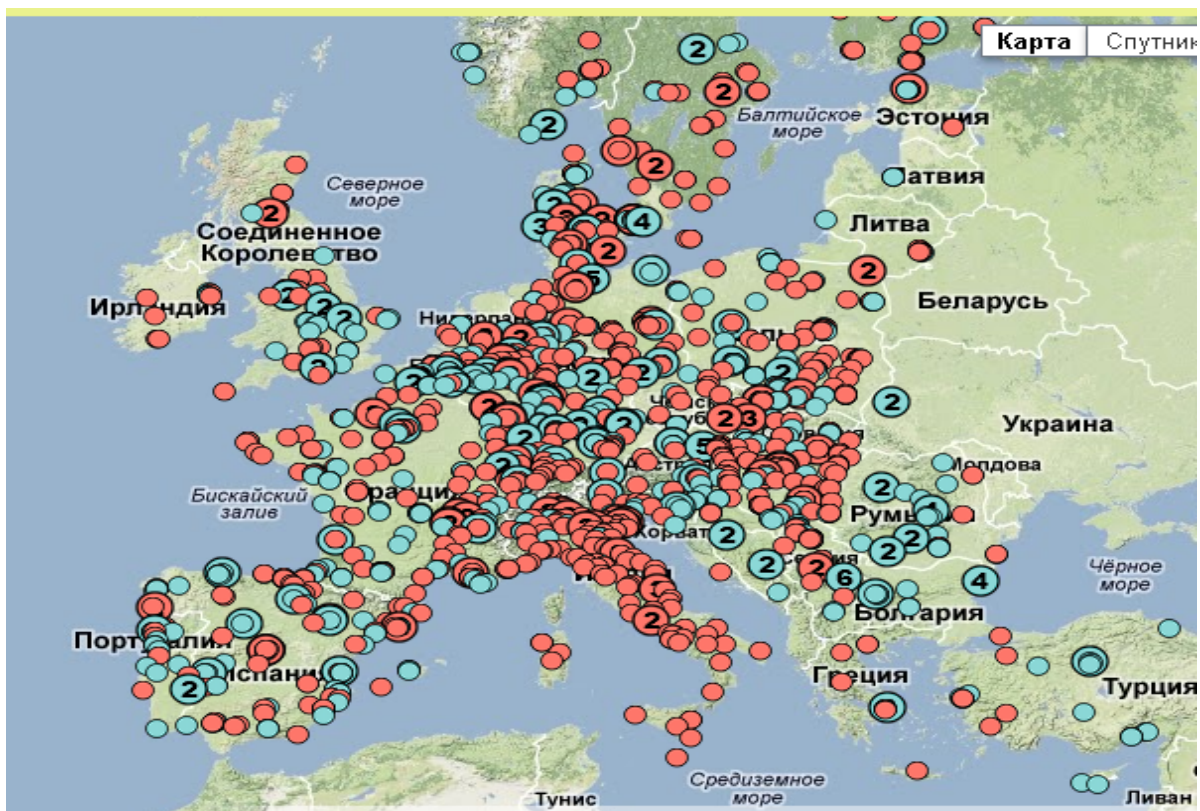

Рис. 1. Мапа європейських кластерних мереж, за даними European Cluster Observatory [9]

Взаємодія між кластерами й інтернаціоналізація процесу утворення кластерів – сфери, у яких органи ЄС у цілому відіграють основоположну роль. Європейські кластери зазвичай мають невеликі масштаби й не досягають критичної маси, необхідної для конкуренції на ринках за межами того регіону, де вони розташовані. У сучасних умовах глобальної конкуренції розвиток мережної співпраці та міжкластерної взаємодії (inter-clustering) – неминучий процес.

Формування взаємозв'язків між компаніями, дослідницькими центрами та університетами різних регіонів дозволяє уникнути неефективного дублювання інфраструктури і надати можливості для розвитку економіки на масштабах. Очевидно, що програми підтримки інновацій на рівні Європейського Союзу мають важливе значення для розвитку ефективних промислових кластерів. У рамках політики зближення 25% фондів вкладається в дослідження та інновації, підтримується 19% національних кластерних програм у Європі. Окремі ініціативи на загальноєвропейському рівні покликані поліпшити обмін інформацією, посилити співпрацю між кластерами і створити середовище для підтримки їх подальшого розвитку.

Однак ще існує достатній потенціал для поліпшення системи підтримки кластерів на загальноєвропейському рівні. На сьогодні більшість політик є частиною більш широких стратегій для розвитку інновацій і/або регіонального розвитку.

При цьому європейські експерти виділяють схожі недоліки сучасних кластерних політик на рівні Європейського Союзу:

- недостатня увага приділяється нетехнологічним інноваціям (наприклад, у сфері послуг);
- міжнародні зв'язки у процесі розвитку кластерів ураховуються слабо (переважають національні програми розвитку);
- недостатня координація між різними напрямками політик;
- ведеться фрагментарний облік минулого досвіду;
- поява все більшої кількості ініціатив та програм підтримки зі слабкою координацією між ними.

Організація European Cluster Observatory здійснює найбільш актуальний моніторинг розвитку європейських кластерів, використовуючи методику картографування (cluster mapping), що дозволяє відзначати на карті Європи найбільш виражені концентрації

ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКИХ СВЯЗЕЙ И ПРИВЛЕЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ: РЕГИОНАЛЬНЫЙ АСПЕКТ

підприємств і підтримуючих структур, які де-юре або тільки де-факто належать до мережної співпраці кластерного типу. За даними Європейської кластерної обсерваторії (рис. 1), у Європі діє більше 2000 регіональних кластерів, кожному з яких на основі критеріїв розміру, спеціалізації та спрямованості зайнятості в регіоні були присвоєні зірки або ранги: 155 регіональних кластерів зареєструвалися як три зірки (8%), 524 регіональних кластери мають дві зірки (26%) і 1338 – одну зірку (66%).

Крім того, європейські кластери представлено в базах даних Інституту стратегії та конкурентоспроможності Гарвардської школи бізнесу. Методологія даних статистичних досліджень ґрунтується на традиційному підході до промислово-інноваційних кластерів як до локалізованих на певній території міжфірмових мереж (тобто, у першу чергу, за критерієм конкурентоспроможності європейських країн).

Однак інформація бази даних носить вибірковий, «кейсовий» характер і не має своєю метою суцільне дослідження кластерів європейських країн.

Виявляючи особливості розвитку успішних кластерів європейських країн, необхідно відзначити поступові зміни у структурі виникаючих інноваційних кластерів: ядром кластера починають виступати сервісні, інноваційні компанії, здатні обслуговувати підприємства різних галузей, надаючи сукупність інтелектуальних рішень.

Одним із найбільш успішних прикладів формування цілого співтовариства промислово-інноваційних кластерів, які здійснюють активну взаємодію в межах одного регіону, є досвід Німеччини.

Рурська область Німеччини після війни давала 60% усієї виплавки сталі у країні і 80% загального німецького видобутку кам'яного вугілля. Нове промислове будівництво в Рурському районі у 50-70-х роках призвело до небаченої концентрації там промисловості: на 10 тис. км² припадало понад 12 тис. підприємств [7].

Проте вже у 60-х роках почалися перші економічні потрясіння. Усе більша орієнтація країни на імпорт дешевої нафти сильно вдарила по вугільній промисловості. Коли ж у середині 70-х років нафта сильно подорожчала, вихід з енергетичної кризи у ФРН стали шукати не стільки у відродженні вуглеводобутку, як у розвитку атомної енергетики, в імпорті голландського і радянського природного газу й американського вугілля. У результаті число вугільних шахт у Рурі зменшилося з 150 у 50-х роках до 20 на початку 80-х років, а чисельність шахтарів знизилася з 600 до 160 тис. Скоротилося й виробництво чорної металургії. Так, Рурська область вступила в смугу структурної кризи і перейшла в категорію депресивних районів з усіма характерними для них рисами [5].

У результаті закриття нерентабельних підприємств, концентрації виробництва на деяких із них і їх переобладнання вдалося подолати колишню техніко-економічну відсталість вугільної та металургійної промисловості, які тепер належать до найбільш технічно оснащених у світі. Продуктивність праці на шахтах Рура (4,5 т на робітника за зміну) нині найвища в Західній Європі, витрати виробництва на металургійних комбінатах, незважаючи на високу заробітну плату, є найнижчими не лише в Західній Європі, але і в світі.

Чималі успіхи були досягнуті і в структурній перебудові економіки Рура. Уже в кінці 80-х років 1,2 млн чол., або 58% усіх зайнятих у Рурі, були пов'язані з галузями невиробничої сфери. Змістилися акценти і в самій промисловості. Нині у вугільній та металургійній промисловості зайнята тільки одна третина всієї робочої сили.

Стратегія діяльності старих концернів важкої промисловості за останній час також змінилася: вони поступово перетворилися на виробників обладнання і машин з електронним управлінням.

Протягом останніх десятиліть помітно змінилося положення Рура відносно основних транспортно-логістичних магістралей, що також сприяло структурній перебудові його економіки. Головними «морськими воротами» Рура став Роттердам, через який возиться залізна руда, інша сировина, а вивозиться продукція Рура. Крім того, німецькі хімічні концерни змогли винести первинні стадії переробки хімічної сировини з території Рейнсько-Рурської області в Роттердам і Антверпен.

З середини 60-х років у Рурській області створено п'ять університетських центрів з прикладною науковою орієнтацією. На сьогодні у Рурській області 120 тис. студентів і 100 тис. шахтарів.

Порівняльна галузева структура промисловості Донецької області та Північної Рейн-Вестфалії на 2010 р. подана на рис. 2.

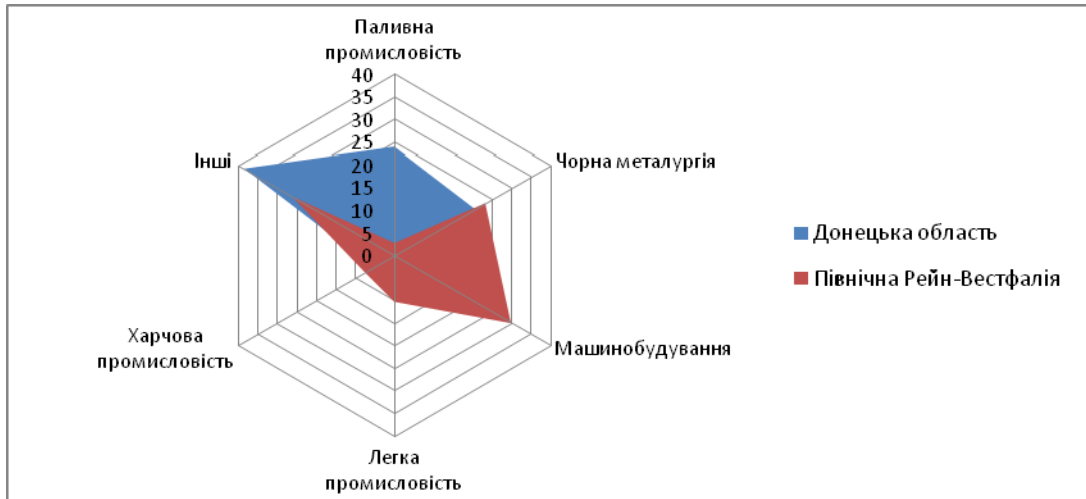

Рис. 2. Галузева структура промисловості Донецької області та Північної Рейн-Вестфалії у 2010 р., % [2, 5]

Рурський регіон в основному завершив процес докорінної реструктуризації господарства. Хоча Рур, як і раніше, залишається найбільшим вугільним басейном Німеччини та Західної Європи, частка паливної галузі у структурі промисловості області становить зараз 2,8%, на машинобудування припадає близько 30% промислової продукції регіону.

Таким чином, основними напрямками реструктуризації економіки регіону стали модернізація «старих» галузей промисловості; розвиток вищої освіти; створення технологічних центрів і на їх основі – наукоємних виробництв; поліпшення навколишнього середовища та формування нового привабливого бренду території.

Усі ці роки одним з основних пріоритетів політики Уряду Німеччини був розвиток науки і інновацій. При цьому основне завдання держави полягало не в постійному нарощуванні коштів, які виділяються на наукові дослідження, а у створенні й удосконаленні необхідних рамкових умов для розширеного фінансування фірмами власних НДДКР у передових галузях. У цій сфері федеральний уряд керується концепцією Public-Private Partnership (PPP), причому принципи приватно-державного партнерства поширюються не тільки на національні компанії.

Галузеві та міжгалузеві мережі компаній, створені в рамках федеральної землі Північна Рейн-Вестфалія, дозволяють регіональній владі формувати власний міжнародний бренд під оригінальною назвою Exzellenz NRW, вважаючи його частиною загальної стратегії позиціонування регіону для залучення інвестицій.

За допомогою даного зонтичного бренду активно розвиваються 16 кластерів, у тому числі за такими основними напрямками, як:

ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКИХ СВЯЗЕЙ И ПРИВЛЕЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ: РЕГИОНАЛЬНЫЙ АСПЕКТ

хімічна промисловість, виробництво пластмас, автомобілебудування, логістика, охорона здоров'я, енергетика, інформаційно-комунікаційні технології, харчова промисловість, біотехнології, нано/мікроматеріали.

Згідно з офіційною позицією Міністерства економіки та енергетики землі Північна Рейн-Вестфалія, що курирує даний проект, «кластерна політика прийнята для стимулювання економічного зростання і трансформації промисловості в креативну економіку. Креативна економіка є брендом для всіх процесів, які допомагають зберегти переваги на ринку шляхом диференціації. Мета креативної економіки – отримувати ідеї для інтелектуальних продуктів і нові, комплексні рішення, виходячи з глобальних мега-трендів майбутнього, таких як мобільність, упровадження нових технологій, демографічні тенденції та зміни клімату. Кластери покликані ініціювати творчі процеси і формувати для цієї мети тісні альянси взаємодоповнюючих підприємств, наукових установ і таких асоційованих учасників, як кредитні та освітні установи».

У регіоні активно розвиваються структури підтримки кластерів: державне агентство з економічного розвитку NRW INVEST здійснює активну політику залучення інвестицій і просуває бренд регіону; у свою чергу, кластерне агентство (NRW Cluster Agency) забезпечує постійний обмін інформацією між кластерами, стимулюючи, таким чином, розвиток міжгалузевих інновацій у регіоні, курирує роботу менеджерів кластерів та зв'язки з громадськістю.

Самі учасники кластерів у даному регіоні відзначають, що одна компанія на сьогодні практично не спроможна генерувати знання, необхідні для швидкого перетворення результатів наукових досліджень на продукти, якими торгують на ринку. Кластери необхідні для поліпшення якості середовища, у якому працюють підприємства, для «прив'язки» їх до даного розташування й одночас розвитку активної взаємодії даної території із зовнішнім світом. Слід зазначити, що для Європейського Союзу в даний час питання вдосконалення розвитку виробництв і територій стає все більш актуальним не тільки в результаті високого рівня економічного розвитку в цілому, але й через конкуренцію, що посилюється, за інвестиції та європейські програми фінансування. Поняття «кращі практики» і «переваги» стають важливими атрибутами сучасного розвитку об'єднаної Європи.

С. Рекорд, узагальнюючи досвід розвитку кластерів у регіоні Північна Рейн-Вестфалія, виділяє такі чинники ефективності їх розвитку [1]:

у кластерах беруть участь компанії всіх масштабів від малого та середнього до великого бізнесу;

регіон має дуже високий науковий та інноваційний потенціал: 68 університетів, 54 внутрішньовузівських наукових центри, 48 технопарків – усі вони є учасниками кластерів;

конкурсна система фінансування проектів у рамках кожного кластера: проекти вибирає стороннє журі. Усього з 2200 проектів було вибрано та профінансовано 687 (більше 30%);

кожен кластер має власну систему управління з координаційним органом (наприклад, комітетом), що включає представників компаній (малого, середнього та дуже великого бізнесу), університетів, наукових центрів та інших учасників;

діяльність кластера підрозділяється на кілька актуальних напрямів, кожним з яких керують провідні вчені університету – учасника кластера (особливо це характерно для кластера ІКТ);

крос-інновації (між галузями і між кластерами): наприклад, нанотехнології на службі енергетики та інформаційних технологій; застосування енергозберігаючих, ресурсозберігаючих і екологічних технологій по всьому виробничому ланцюжку. Крім того, запущений проект «розумних міст» (smart cities), у яких можна застосувати всі інновації, отримані у кластерах.

основні стратегічні завдання для досягнення в рамках кластерів ставляться на рівні нової економічної стратегії ЄС 2020, а далі – міністерствами федеральної землі (тобто розвиток кластерів направляється не тільки і не стільки самим бізнесом).

незважаючи на те, що кластери розвиваються не тільки в нових, але й досить традиційних секторах економіки (енергетика, автомобілебудування), і в них беруть участь такі великі корпорації, як E.ON, Ford, Daimler тощо, усі галузі мають значну інноваційну складову. Основними напрямками розвитку є альтернативні джерела енергії та електромобілі. Одна з основних функцій розвитку кластерів, як її бачать, зокрема, структури підтримки на рівні Європейського Союзу – зростання сумарного інноваційного потенціалу ЄС.

Можна повністю погодитися з експертами Європейської Комісії в тому, що кластери відповідають сучасному підходу «відкритих інновацій», який має на увазі, що інновації створюються не в окремих ізольованих організаціях, а в динамічному середовищі, де спеціалізовані організації та висококваліфіковані працівники ефективно взаємодіють, доповнюючи один одного, акумулюючи існуючі знання, і генерують нові ідеї та продукти. Кластерна концепція дуже близька до ідеї «відкритих інновацій», так само як і концепція «потрійної спіралі», яка підкреслює, що поява інновацій залежить від якості взаємодії між університетами, що пропонують сильні академічні дослідження динамічному підприємницькому сектору і джерелами ризикового капіталу, а також державними структурами, що забезпечують підтримку за допомогою відповідних інноваційних і економічних політик.

Проблема зростання значущості інноваційної складової в конкурентоспроможності компаній, регіонів і країн не нова, але її роль усе більше зростає рік від року, що обумовлено формуванням інноваційної орієнтації глобальної економіки, вимогами до підвищення її ефективності функціонування за рахунок інтенсивного розвитку, людського чинника і знань, одним з основних напрямів використання яких є впровадження ресурсозбереження в сучасне виробництво.

Як знайти оптимальну модель взаємодії науки і бізнесу, що має стати тим мостом, який з'єднає, здавалося б, далекі один від одного сфери діяльності. Звичайно певну роль у цій сфері у світі бере на себе держава (успішними прикладами такої взаємодії є Силіконова долина, Сколково, технопарки Китаю).

Розвиток виробництва неможливий без розвитку прикладних досліджень, розвиток прикладних досліджень неможливий без розвитку фундаментальних – проміжними ланками в цьому ланцюжку стають центри прикладних досліджень, а апробованою в усьому світі інфраструктурної моделлю забезпечення взаємодії – кластери.

На сьогоднішній день – це не тільки модель розвитку окремих регіонів розвитку – це принциповий підхід у європейській політиці подолання регіональних диспропорцій, можливість інтеграції регіональних мереж у глобальні виробничі мережі, що є необхідним умовам формування конкурентоспроможності окремо взятих територій.

Європейська Комісія сприяє зміцненню транснаціонального співробітництва між групами, що становлять взаємний інтерес, кількома шляхами:

полегшує зв'язок між політикою групи, державною політикою та програмами: даний напрям фінансуються програмою PROINNO Європейські ініціативи, яка сприяє просуванню транснаціонального співробітництва в галузі політики нововведень. У даний час чотири таких мережних кластери сформовано на рівні політики. Два з них мають справу із забезпеченням програм регіональних кластерів, розташованих у цій географічній області, такої як Регіон Балтійського моря і Центральна Європа, водночас як дві інші ініціативи прагнуть розвиватися в напрямі об'єднання дій у сфері передачі технологій, транснаціоналізації, залучення до кластера підприємств малого та середнього бізнесу. Ці ініціативи формуються за підтримки Європейського кластерного альянсу, який сприяє співпраці між партнерами, залученими в ініціативи в ряді горизонтальних проблем, таких як управління кластером, фінансування підтримки кластера й експлуатація кластера;

створює мережу взаємодії між регіональною владою, підприємствами та дослідницькими ініціативами на європейському рівні – це ініціатива «Регіони знань», 7 Рамкова Програма наукових досліджень і розвитку, які мають на меті посилення потенціалу та конкурентоспроможності регіонів ЄС, особливо заохочуючи й підтримуючи розвиток і транснаціональну організацію мережі регіональних дослідницьких кластерів. Ініціатива прагне збільшити рівень інвестицій у дослідження у Європі до 3% валового внутрішнього продукту через реалізацію об'єднаних планів дії;

полегшує міжрегіональне співробітництво: політика Єдності нещодавно розпочала нову ініціативу – «Регіони Економічних Змін» як подальший крок у зусиллях з збільшення внеску у зростання і створення робочих місць. Це відповідає цілям модернізації Лісабонського порядку денного і фокусується на потребах у нововведеннях. Ця ініціатива використовує досвід співпраці у 2000-2006 рр. під егідою

ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКИХ СВЯЗЕЙ И ПРИВЛЕЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ: РЕГИОНАЛЬНЫЙ АСПЕКТ

програми INTERREG ІІС, у рамках якої була розпочата підтримка міжрегіонального співробітництва та URBACT – мережі кращих практик обміну між європейськими містами. Ці дві програми створили численні мережі, що зв'язують регіональних і місцевих акторів по всій Європі. Це ноу-хау забезпечує цінний актив, який регіональна політика може принести в економічний розвиток у Європі у формі «капітал відносин»;

створює мережі взаємодії між кластерами на операційному рівні: такі дії в даний час фінансуються Європейською ініціативою INNOVA, яка в цілому підтримує 11 мереж кластерів, що діють у різних секторах. Мета цих дій – допомогти кластерам співпрацювати з іншими кластерами по всій Європі для обміну досвідом, дослідження можливості стратегічного співробітництва між ними і розвитку стратегічних партнерств, мінімізація витрат і зростання конкурентоспроможності на глобальному ринку. Прикладом може служити угода між 45 автомобільними регіонами про співпрацю в рамках «Європейської Автомобільної Стратегічної Мережі», яка прагне поєднати урядові дії та галузеві драйвери в цьому секторі у Європі. Подібною ініціативою є також ініціатива між трьома європейськими проектами INNOVA, що займаються розвитком у космічному секторі й особливо у сфері супутникових навігаційних систем, засновані на системі Galileo;

полегшує дослідження кращих стратегій для підтримки прийняття рішень у сфері диференціювання і взаємодоповнюваності між європейськими кластерами у глобальному контексті: політика сприяння розвитку кращого розуміння та інформації про програми кластерів і врегулювання пріоритетів держав-членів під егідою PROINNO Європа і ERAWATCH;

досягає синергії від спільних дій у рамках Європейських технологічних платформ (ETPs), здійснюваних у сфері промисловості, НДДКР, фінанси, регуляторами і представниками міністерств держав-членів у певному секторі технології або промисловості. ETPs функціонує як стратегічний інтерфейс між акторами в розвитку спільного бачення. ETPs є важливим інструментом стимулювання транснаціональної співпраці між регіональними кластерами [7].

На сьогодні традиційна організація діяльності кластерів недостатня для досягнення мети європейської спільноти в будівництві Європейського Простору Інновацій та конкурентоспроможних кластерів. Стратегічний підхід до організації транснаціонального співробітництва кластерів є необхідним для досягнення політики розвитку на всіх рівнях.

Згідно зі Звітом про глобальну конкурентоспроможність, опублікованим Всесвітнім економічним форумом на 2012 рік, після затяжної економічної кризи Україна посіла 73 позицію в рейтингу GCI. Переваги конкурентоспроможності країни зросли, зокрема завдяки поліпшенню макроекономічного середовища. Дефіцит бюджету був знижений у 2011 р. до 2,7% ВВП, відношення боргу до ВВП також дещо знизилася, інфляція була знижена, хоча вона, як і раніше, залишається досить високою – майже на рівні 8%. У цілому Україна підтримує свої конкурентні переваги; ці результати отримані за показниками досить великих розмірів ринку (38-ме) і переваг освітньої системи, що забезпечує широкий доступ до всіх її рівнів верств населення (47-ме місце по вищій освіті і професійній підготовці і 54-те за початковою освітою). Високі результати освіти створюють основу для подальшого розвитку інноваційного потенціалу країни (71). Досягнення економічного зростання на більш стабільній основі в майбутньому вимагатиме від України вирішення важливих проблем. Можна стверджувати, що у країні найбільш важливою проблемою є необхідність перебудови інституційного забезпечення реформ. Україна має потенціал подальшого підвищення ефективності реалізації конкурентних переваг на ринках товарів і послуг (117-те місце) і продовження реформ у фінансовому і банківському секторі (114-те місце) [8].

На сьогодні у Донецькій області реалізуються проекти зі створення металургійного кластера та кластера сільського господарства й виробництва продуктів харчування. Вибір двох кластерів не означає, що регіон має займатися винятково цими секторами економіки. Одним із завдань проекту є створення в регіоні власного потенціалу, передача місцевим фахівцям знань і методології кластерного підходу, що дозволить регіону надалі самостійно з достатнім ступенем ефективності розвивати й інші галузі економіки. Кластер металургії вже зараз є важливою складовою економіки Донецької області. Але останніми роками зростання цього сектору в основному обумовлене зростаючими цінами на сталь на світовому ринку. Щоб забезпечити довгострокову та стійку конкурентоспроможність кластера, необхідно стимулювати процес залучення інвестицій і впровадження інноваційних технологій.

Розвиваючи кластер сільського господарства і виробництва продуктів харчування, область зможе використовувати вже існуючий потенціал і підвищити продуктивність у цих галузях. Для створення успішного сільськогосподарського кластера регіону необхідно переглянути фінансування провідних складових секторів кластера, залучити інвестиції в освітній сфері для підвищення кваліфікації робочої сили.

Проте національна кластерна концепція є ще досить традиційною. Така її властивість, як концентрація підприємств на певній обмеженій території, тобто регіональна агломерація, є пріоритетною для визначення. Однак даний підхід на сьогодні день поступово стає архаїчним у контексті ідеї розвитку інноваційних кластерів, спрямованої на пріоритет інноваційного продукту, що генерується всередині кластера, навіть у тому випадку, якщо він сам розташовується на певній території або є транснаціональним.

Для формування та розвитку мережі інноваційних кластерів Донецька область володіє потужним науково-технічним та інноваційним потенціалом – це: 70 науково-дослідних установ та інституцій, 470 науково-технічних проектів на суму 1,4 млрд дол. США, 177 інноваційних розробок на суму 297,5 млн дол. США.

Таким чином, послідовна регіональна політика, адекватна на практиці сучасним викликам глобального регіонального розвитку, дозволить Донецькій області не тільки реалізувати, але й підвищити існуючий потенціал як власної міжнародної конкурентоспроможності, так і конкурентоспроможності національної економіки в цілому.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

1. Рекорд С.И. Развитие промышленно-инновационных кластеров в Европе: эволюция и современная дискуссия / С.И. Рекорд. – СПб.: СПбГУЭФ, 2010. – 109 с.
2. Статистический ежегодник «Донецкая область в цифрах». – Донецк, 2010.
3. Хромушина Ю.А. Инвестиции и инновационное развитие экономики Германии в процессе информатизации общества / Ю.А. Хромушина // Новые информационные технологии и системы. – 2008. – № 8.
4. Шток В. Частно-государственные партнерства: от стратегии к реализации / В. Шток; Проект Федерального Министерства финансов (ВМФ) и Общества технического сотрудничества (GTZ) «Консультирование Государственной Думы РФ по вопросам приватизации» // <http://www.slideshare.net/>
5. Entstehung, Verteilung und Verwendung des Bruttoinlandsprodukts in den Ländern und Ost-West-Großraumregionen Deutschlands // http://vgrdl.de/Arbeitskreis_VGR/ROB0.asp?R1B5
6. EU Cluster Mapping and Strengthening Clusters in Europe // Europe INNOVA Paper # 12. – European Commission. – 2009.
7. Innovation Clusters in Europe: A statistical analysis and overview of current policy support // DG ENTERPRISE AND INDUSTRY REPORT. – EC: ENTERPRISE AND INDUSTRY DIRECTORATE-GENERAL
8. The Global Competitiveness Report 2012-2013: Full Data Edition. – World Economic Forum: Geneva. – 2012.
9. <http://www.clusterobservatory.eu/index.html>

РЕЗЮМЕ

В статті розглянуто характеристики кластерів як одного із дев'яти пріоритетних заходів щодо зміцнення європейських інновацій. Проаналізована кластерна політика України та перспективи її подальшого розвитку. Розглянуто європейські кластерні мережі, особливості їх регулювання й підтримки.

Ключові слова: кластерна політика, європейські кластерні мережі, регіональний розвиток.

ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКИХ СВЯЗЕЙ И ПРИВЛЕЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ: РЕГИОНАЛЬНЫЙ АСПЕКТ

РЕЗЮМЕ

В статье рассмотрены характеристики кластеров как одного из девяти приоритетных мероприятий по укреплению европейских инноваций. Проанализирована кластерная политика Украины и перспективы ее дальнейшего развития. Рассмотрены европейские кластерные сети, особенности их регулирования и поддержки.

Ключевые слова: кластерная политика, европейские кластерные сети, региональное развитие.

SUMMARY

In the article the characteristics of the clusters as one of the nine priority actions to strengthen European innovation are considered. The cluster policy of Ukraine and the prospects for its further development are analyzed. European cluster networks, features of their management and support are considered.

Keywords: cluster policy, the European cluster networks, regional development.

ПРЕДПОСЫЛКИ И СУЩНОСТЬ РЕГИОНАЛЬНОЙ ИНТЕГРАЦИИ В УСЛОВИЯХ СОВРЕМЕННОЙ ГЛОБАЛИЗАЦИИ

Павленко И.И., д.е.н. профессор, Европейский университет
Сопилко Н.Ю., к.э.н., доцент, РУДН

Международная экономическая деятельность, развивающаяся в условиях современного рынка, сопровождается усилением конкурентной борьбы за рынки сбыта, источники сырья, условия производства и прочие ресурсы. В результате названных процессов наблюдается рост взаимозависимости и функционального взаимодействия национальных хозяйств, расширения сотрудничества, как на региональном, так и на мировом уровне [1].

В условиях роста зависимости национальных экономик множества государств от различных макроэкономических факторов, необходимым является объединение усилий и ресурсного потенциала путем рационального сочетания их внутренних и внешних экономических возможностей. Развитие интеграционных процессов способствует превращению конкурентов на мировом рынке в партнеров, с которыми возможно согласовывать меры по реализации экономических и социальных программ, а также может позволить странам частично смягчать национальные экономические противоречия.

Отмечается, что возрастание экономической взаимозависимости стран (регионов) вследствие международного интегрирования и глобализации внешнеэкономических связей стимулирует значительный рост уровня развития экономических систем (от государственного до мирового). Кроме того, интеграционные процессы сопровождаются постепенным «исчезновением» или «стиранием» границ государств и способствуют усилению роли регионов в мировой экономике [2]. Так, Н.И. Промским установлено, что постепенное «уничтожение» межстрановых барьеров соседствующих государств, находящихся на разных стадиях развития, способствует их выживаемости. При этом свободный перелив факторов производства, единая политика в различных отраслях хозяйствования, постепенное унифицирование правовых отношений создают благоприятную среду для конкурентного развития, а формирующиеся устойчивые хозяйственные взаимосвязи за пределами национальных экономик, позволяют повышать их конкурентоспособность, и занимать высокие позиции в глобализирующемся мире [3].

Анализируя возможные сценарные варианты развития стран, в качестве базовой категории можно рассматривать регион, понятие которого в литературе и различными научными школами определяется по-разному. Термины «регион», «регионализм» и «регионализация», «интеграция», возникли в середине прошлого столетия. А теоретические основы по международной экономической интеграции были заложены еще в 40-50 гг. и отражены в работах Д. Винера [4], сформулировавшего теорию таможенных союзов и Б. Баласса [5], который в своих работах предлагает различать интеграцию и обычное сотрудничество, утверждая, что сотрудничество включает действия, которые уменьшают дискриминацию, а процесс интеграции заключается в средствах, влекущих за собой устранение существующих барьеров.

Отмечается, что «регион» – это совокупность государств, представляющих собой некую общность, характеризующуюся исторической целостностью, наличием свойственных только этой группе особенностей культуры, географическим единством территорий, сходным типом экономики, совместной работой в региональных международных организациях и т.д. [6,7]. По мнению К. Дойча, «регион» представляет собой формирующуюся, социально сконструированную систему, берущую начало в национальных государствах, и развивающуюся во взаимоотношениях, основанных на средствах коммуникации, по принципам функционирования любой системы. При этом различные типы регионов характеризуются изменяющимися во времени степенями иерархии, перекрывающимися сферами влияния и взаимозависимостями, а также расхождениями и конфронтациями [8].

Понятие «регионализм» рядом ученых определяется как государственная интеграционная политика, которая направлена на сближение политических и экономических отношений в том или ином регионе (интеграция сверху). Для нее необходимыми свойствами являются устойчивость – сравнительная стабильность задач и членства организации во времени, и степень централизации решений – спектр вопросов, решение которых перенесено на уровень группировки в целом. А «регионализация» или региональная интеграция формулируется как процесс, включающий компоненту возникновения структур в рамках гражданского общества, социальных институтов, и формирующихся в условиях географической, социальной или даже культурной близости (интеграция снизу). Это сложное и многогранное явление, включающее взаимодействие корпораций, сотрудничество компаний разных форм и по различным вопросам, субрегиональное сотрудничество, определяемое экономической целесообразностью [1,9,10].

По мнению Е.С. Хесина, региональная интеграция представляет собой организацию производства и рынка в определенном географическом пространстве [11]. При этом выделяются наиболее характерные черты: географическая близость, регулярность, интенсивность и место взаимодействия. Вместе с другими исследователями, он утверждает и о противоречивости процесса региональной интеграции, отмечая, что с одной стороны, она выступает как определенный этап на пути к глобализации, а с другой стороны, подчеркивает, что особые интересы участников региональных объединений ослабляют согласованные механизмы регулирования в рамках международных организаций. При этом отдельный регион предлагается рассматривать в контексте его способности действовать в качестве участника, то есть выявлять степень его региональности (региональной контактности). И чем выше этот комплексный показатель, тем более высоким может оказаться уровень экономических взаимоотношений, коммуникаций, культурных взаимосвязей и т.д. Оценка региональной контактности отдельно взятого региона может служить инструментом при определении возможности регионального интеграционного взаимодействия, векторные направления которого включают ряд факторов развития регионов, способствующих международной региональной интеграции. Формирование региона как географической и экологической единицы ограничивается естественными границами. Его развитие в виде социальной системы, предполагает транслокальные отношения различного рода или комплексное рассмотрение социальной, политической, культурной и экономической программ. Далее, деятельность региона определяется в рамках организованного сотрудничества в разных областях (культурной, экономической, политической, военной и т.д.); а также как гражданского общества (когда организационная структура способствует развитию процессов социальной коммуникации и схожести ценностей в рамках всего региона в целом). И, наконец, региональное развитие интерпретируется как историческое образование с присущей ему особенной схожестью и потенциалом участников (регион-государство, или проявление высшей степени региональности).

Такая трансформационная направленность способствует непосредственному вливанию в процесс глобализации и международной экономической (региональной) интеграции, которая становится его основой. Сама же глобализация остается более высокой стадией